HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

חדא הוא דחד טעם הוא דמשום דקאמר רבי אלעזר מחלוקת בשאין חייב מודה הוא מתרץ הכי תיובתא דשמואל בתרתי חדא כרבי אלעזר דהא מוקי מתניתין בשאין חייב מודה וחדא א)דאמר שמואל מצא שטר הקנאה בשוק יחזיר לבעלים ב)ולא חיישינן לפרעון תיובתא דקתני הכא אע״פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה אלמא חיישינן לפרעון וכל שכן הכא דלא מודה לוה דחיישינן לפרעון אמר שמואל מ״ט דרבנן [א]סברי ג)אחריות טעות סופר הוא א״ל רבא בר איתי לרב אידי בר אבין ומי אמר שמואל הכי והאמר שמואל שבח שפר ושעבוד צריך לימלך לימא מאן דאמר הא לא אמר הא לא קשיא כאן בשטר הלואה דלא יהיב איניש זוזי בכדי כאן במקח וממכר דעביד איניש דזבין ארעא ליומיה כי ההיא דאבוה בר איהי זבין עליתא מאחתיה אתא בעל חוב טרפא מיניה אתא לקמיה דמר שמואל אמר ליה כתבה לך אחריות אמר ליה לא אמר ליה אם כן זיל לשלמא א״ל והא מר הוא דאמר אחריות טעות סופר הוא א״ל הני מילי בשטרי הלואה אבל בשטרי מקח וממכר לא דעביד איניש דזבין ארעא ליומיה ד)אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ובא בעל חוב דראובן וקא טריף ליה מיניה [ב]דינא הוא דאזיל ראובן ומשתעי דינא בהדיה ולא מצי א״ל לאו בעל דברים דידי את דא״ל דמפקת מיניה עלי הדר איכא דאמרי [ג]אפי׳ שלא באחריות נמי דא״ל לא ניחא לי דליהוי לשמעון תרעומת עלי ואמר אביי [ד]ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצאו עליה עסיקין עד שלא החזיק בה יכול

רש״י

ומשני חדא הוא דחד טעמא הוא. טעם אחד הזקיקו לרבי אלעזר לומר את שתיהן דמשום דקאמר מחלוקת דמתניתין בשאין חייב מודה הוזקק לומר שאינו גובה אפילו מבני חורין וכיון דהוצרך לסיים אבל כשחייב מודה דברי הכל יחזיר הוזקק לומר לא חיישינן לקנוניא: **שטר הקנאה.** דליכא למימר כתב ללות ולא לוה דהא אפילו לא לוה שעביד נפשיה: **ולא חיישינן לפרעון.** אפילו אין חייב מודה דאם איתא דפרעיה מקרע הוה קרע ליה והכא קתני אע״פ ששניהם מודים כו׳: **וכ״ש בשאינו מודה.** והא לא קשיא לר׳ אלעזר דהוא אמר בשאין חייב מודה לא יחזיר שום שטר הראוי לגבות דהאי דקאמר ר׳ מאיר יחזיר משום דלאו בר גבייה הוא: **מאי טעמייהו דרבנן.** דאמרי כי אין בו אחריות נכסים גובה אף מן המשועבדים: **אחריות טעות סופר הוא.** כשאינו כתוב בשטר סופר הוא שטעה אבל זה לא לוה לו מעותיו בלא אחריות נכסים דלא שדי איניש זוזי בכדי: **שבח שפר ושעבוד צריך לימלך.** הסופר צריך לימלך במוכר שדה לחבירו לישאל הימנו אם יקבל עליו לכתוב בשטר המכירה שהוא שיעבד לו נכסיו למכירה זו שאם יבא בעל חובו ויטרפנה מן הלוקח שיגבה לוקח זה הקרן והשבח שהשביח בה לפני טירפא מספר עידית שבנכסים ואם לא נמלך בו לא יכתוב שיש מוכר שאין מקבל עליו אחריות ואף אם קבל על הקרן לא קבל על השבח ואף אם קבל על שניהם לא קבל להגבותו מן העידית אלא מן הבינונית. אלמא לאו טעות סופר הוא דאיכא למימר אמליך ביה ולא קבל עליה: **לימא מאן דאמר הא.** משמיה דשמואל: **לא אמר הא.** ואמוראי נינהו אליבא דשמואל: **בשטרי הלואה.** טעות סופר הוא כיון דלא אכיל פירות ולא מתהני מידי לא שדי זוזי בכדי לאוזפיה בלא אחריות וזה ימכור נכסיו וכשיבא לגבות לא ימצא כלום: **עביד איניש דזבין ארעא ליומא.** לספק יום אחד שמא לא יטרפוה ממנו ואם יטרפוה שמא לזמן מרובה ואוכל בתוך כך פירות הרבה: **זיל לשלמא.** אין כאן עוד דין שמחלת על הכל: **באחריות.** אם יטרפוה ממנו ישלם לו: **לאשתעויי דינא בהדיה.** דבע״ח ולסלקו מעל שמעון בכל טענה שיוכל לטעון ולומר פרעתיך כך וכך או כך וכך יש לי עליך תביעה ואני מעכב חוב זה תחתיו: **ולא מצי.** בע״ח למימר ליה לאו בעל דברים דידי את בדבר זה קרקע שמעון אני נוטל אם יש לך תביעה עלי העמידני בדין: **דמפקת מיניה עלי הדר.** מה שאתה מוציא משמעון יחזור עלי: **עסיקין.** עוררין כמו התעשקו עמו (בראשית כו):

תוספות

מאי טעמייהו דרבנן. תימה אי שמואל ידע ברייתא דקתני אחד זה ואחד זה גובה מנכסים משועבדים א״כ היה לו לפרש המשנה כוותיה ולא הוה איתותב ואי לא ידע ברייתא מנליה דלרבנן אין בו אחריות גבי ממשעבדי וי״ל דלא ידע הברייתא ומ״מ אית ליה מסברא כדפרישית לעיל (דף יג: ד״ה דברי) דאי לא גבי ממשעבדי לא גבי נמי מבני חרי כמו לר״מ: **שעבוד צריך לימלך.** בשטרי מקח ואי לא כתבו מבני חרי נמי לא גבי אי בעל חוב טרפה לה כדאמר בסמוך אפי׳ שלא באחריות דלא ניחא לי דלהוי תרעומת דשמעון עלי אלמא לא הדר עליה אבל אי נגזל טרפה חוזר על הגזלן אפילו בלא אחריות ואפילו ממשעבדי כיון דהוי מקח טעות הוי ליה שטר הלואה והשתא א״ש דלא קאמר הכא פירי דמיירי שבעל חוב טרפה ולית ליה פירי כדאמר לקמן (דף טו.) בעל חוב גובה את השבח שבח אין פירי לא והא ניחא נמי דלקמן (שם) אמר שמואל אמליך וכתוב שופרא ושבחא ופירי ולא קאמר שעבוד כדהכא משום דלקמן מיירי בנגזל שטרפה אף בלא כתיבת שעבוד חוזר עליו ואפי׳ ממשעבדי והיינו טעמא כדפרישית דכיון דיש לו שטר מקח והרי מקח בטל שגזולה היתה והוי ליה שטר הלואה דאמרינן ביה אחריות טעות סופר הוא והא דאמר שמואל בחזקת הבתים (ב״ב דף מג.) המוכר שדה שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו הא לאו הכי מעיד לו עליה אפי׳ נמצאת שאינה שלו משמע דלא הדר עליה התם מיירי שפירש לו בשטר שלא באחריות אבל סתמא הדר עליה: **דינא הוא דאתי ראובן.** תימה מאי נפקא מינה דהא כל מה שיוכל לטעון ראובן טוען שמעון דטוענין ללוקח ואין לומר דנ״מ אם יש לבע״ח עדים שקרובים לראובן ורחוקים לשמעון דאי טעין נמי שמעון הם פסולים דכיון דאי מפסיד שמעון הדר על ראובן כדמוכח ספ״ק דמכות (דף ז.) גבי אלעא וטוביה קרובים דערבא הוו וקא מסיק דפסולים אף ללוה ולמלוה כיון דאי לית ליה ללוה אזיל בתר ערבא ומהאי טעמא נמי א״ל דנ״מ אם יש לשמעון עדים שהם קרובים לו ורחוקים לראובן דכי נמי טוען ראובן פסולים שעל פי עדותם ישאר הקרקע ביד שמעון שהוא קרובם וכל שכן כשקנה שלא באחריות שהם פסולים שאז מרויחים לו הקרקע לגמרי וי״ל דנ״מ אם אמר שמעון אין לי עדים ואין לי ראיה וא״כ מצא עדים או ראיה שהוא אינו יכול להביא דאין הלכה כרשב״ג בראיה אחרונה (סנהדרין דף לא.) וראובן יביאם א״נ כגון שבעל חוב חייב שבועה דאורייתא לראובן והשתא יכול יגלגל עליו שבועה שלא פרע אבל לשמעון לא ישבע אלא שבועה דרבנן ובפרק הכותב (כתובות דף פח.) אמר אי פקח הוא מייתי ליה לידי שבועה דאורייתא אלמא יש חומר בשבועה דאורייתא יותר משבועה דרבנן בנרות דולקות ונודות נפוחות כדמפרש בתשובת הגאונים ה) ועוד נפקא מינה כגון שראובן פקח ובעל דברים ועוד שאינו מעיז ברצון נגד ראובן לפי שידע שפרעו או אם יכול ראובן ללכת עמו לב״ד הגדול ושמעון אינו יכול [וע״ע תוס׳ כתובות לב: ד״ה דינא הוא וכו׳]: **ויצאו עליה עסיקין.** פי׳ עוררין ולא אנסין מדמפליג בין מכר באחריות ללא באחריות וכן מוכח פ׳ שבועת העדות (שבועות דף לא. ושם) ואשר לא טוב עשה וגו׳ זה הלוקח שדה שיש עליה עסיקין ואי אנסין תבא עליו ברכה: **עד שלא החזיק בה כו׳.** תימה היכי מיירי אי גם לא נתן מעות פשיטא דיכול לחזור בו דאפילו מי שפרע ליכא ואי נתן המעות אמאי יכול לחזור בו והא קרקע נקנית בכסף אם לא נעמיד באתרא דלא קנו בכספא ועוד משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו אבל באחריות יכול לחזור בו אמאי יכול לחזור בו כיון שנתן מעות והחזיק כמשפט ועוד חזקה דדייש אמצרי לא אשכחן בשום מקום ולמה הניח חזקה דתנן במתני׳ (ב״ב ד׳ מב.) דנעל גדר ופרץ ועוד מאי שנא הכא שנקט מאימתי הוי חזקה יותר מבשום מקום דבכמה מקומות מזכיר חזקה ולא בעי מאימת הוי חזקה ופירש ריב״א דמיירי כגון שקנאה בקנין גמור כגון בחליפין ולא נתן מעות וקאמר עד שלא החזיק בה חזקה דמפרש בתר הכי דייש אמצרי שלא הלך לארכה ולרחבה ולא סמכה דעתיה יכול לחזור בו משהחזיק בה שהלך לארכה ולרחבה אינו יכול לחזור בו אבל באחריות יכול לחזור כיון שלא נתן מעות ויש עוררים הואיל וסופו לשלם מעותיו עתה שהם בידו יעכבם וא״ש דדייש אמצרי אינה חזקה גמורה אלא לראותה אם היא מיושבת על לבו וא״ת כשהחזיק בה אמאי אינו יכול לחזור בו כיון שלא נתן מעות לימא ליה שקול ארעא בזוזך אפילו אית ליה זוזי לפי המפרשים דאפילו אית ליה זוזי מצי לסלק ליה לבע״ח בשאר דברים וגרסינן בהמוכר פירות (ב״ב ד׳ צב: ושם ד״ה אי) אי לתנהו להנהו זוזי כו׳ וי״ל דהכא מצי א״ל האי ארעא אינה שוה כפי מעותי לפי שיש עליה עוררים אבל שור שנגח כיון דאייקר שוה מעותיו שפיר:

מסורת הש״ם

א) לקמן טז:, ב) [לעיל יג: וש״נ], ג) [לקמן טו: כתובות קד: ב״ב קסט:], ד) ב״ק ח: כתובות לב: [ע״ש], ה) [עיין ערוך ערך הסת],

◆

מוסף רש״י

שטר הקנאה. שקנו ממנו שאפילו לא ילוה המעות שיעבד עצמו לשלם (לקמן טז:). **אחריות טעות סופר הוא.** שטר שאין בו אחריות גובה מנכסים משועבדים, שלא הלוה זה מעות אלא באחריות שעבוד נכסיו והסופר טעה (כתובות קד:) אחריות שאינו כתוב בשטר אלא נכתב השטר סתם, טעות ושגגת הסופר הוא וכמי שכתב בו אחריות דמי (רשב״ם ב״ב קסט:). **דאזיל ראובן ומשתעי דינא בהדיה.** דבעל חוב לסלקו מאותו קרקע בדברים, אם יש לו לראובן שום תביעה על בעל חובו לומר פרעתיך, דקי״ל במס׳ שבועות (מא.) דאע״ג דנקיט שטרא אי א״ל אישתבע לי דלא פרעתיך בעי אישתבועי (ב״ק ח: וכעי״ז כתובות צב:). **ולא מצי א״ל.** בעל חוב לראובן, **לאו בעל דברים דידי את.** בקרקע זו, שכבר יצתה מרשותך ואנא שיעבודי שקילנא (ב״ק ח:) איני טורף ממך כלום (כתובות צב:). **דא״ל.** ראובן, **דמפקת מיניה עלי הדר.** מה שאתה מוציא משמעון יחזור עלי, שהרי קבלתי עלי אחריות (ב״ק ח:). **איכא דאמרי אפילו שלא באחריות נמי.** מכרה ראובן לשמעון, לא מצי אמר ליה בעל חוב לראובן לאו בעל דברים דידי את (כתובות צב:). **ויצאו עליה עסיקין.** עוררין לומר שלנו היא (ב״ק ט.).

עין משפט נר מצוה

קיד א מיי׳ פי״ט מהל׳ גזלה ואבדה הל׳ א ופי״ט מהל׳ מכירה הל׳ ג ופי״ח מהל׳ מלוה ולוה הל׳ ג ובסמג דלא פירש שאין לו עליו אחריות סמג עשין פב לב טוש״ע ח״מ סי׳ לט סעיף א וסי׳ קיא סעיף א וסי׳ רכה סעיף א:

קטו ב ג מיי׳ פי״ט מהל׳ מכירה הל׳ ה ו סמג לאוין קט ועשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רכו סעיף א:

קטז ד מיי׳ שם הל׳ ב טוש״ע שם סעיף ה:

◆

רבינו חננאל

והוא שמואל דאמר המוצא שטר הקנאה בשוק יחזירו לבעלים דלא חיישינן לפרעון מש״ה אמרי׳ תיובתא לשמואל בתרתי אבל ר׳ אלעזר לשמעינן ליה דאמר בהדיא דברי הכל לא חיישינן לפרעון תיובתא עליה בחדא. וקי״ל כר׳ יוחנן דתניא כוותיה ונדחו דברי שמואל ור׳ אלעזר דהא איתותבו אבל תירוצא דרב אשי ודאביי לא נדחו דהא דר׳ יוחנן לא הוי להו תיובתא כדפרשינן לעילא. אמר שמואל מאי טעמייהו דרבנן דאמרי שטר שאין בו אחריות גבי אפי׳ ממשעבדי קסברי אחריות טעות סופר הוא. ומי אמר שמואל הכי והא אמר שמואל שפר שבח ושעבוד צריך לאימלוכי ביה לאו מכלל שאם לא נמלכו ביה אין כותבין ואי לא כתיב ליה א) לא שפר ולא שבח ולא שעבוד דהוא אחריות ואי אמרת אחריות טעות סופר הוא ואע״ג דלא כתב כמאן דכתב דמי אמאי לית ליה שעבוד. ופריק לא קשיא הא דאמר אחריות טעות סופר בשטרי הלואה ומתני׳ ומתניא בשטרי הלואה אבל בשטרי מקנה לא אמרי׳ טעות סופר הוא דעביד מאן דזבין ארעא ליומיה כי הא דאיבות בר איהא זבן עיליתא מאחתיה וכו׳ ובהא אמר שמואל צריך לאימלוכי ולית הלכתא כשמואל אלא כדאסקינן לשמעתא והלכתא אחריות טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר. המוכר שדה לחבירו ב) שלא באחריות

א) אולי צ״ל ואם לא כתב ליה לית ליה לא שפר וכו׳.

ב) נראה דצ״ל שלא באחריות ויצאו עליה עסיקין והחזיק בה וכו׳.